

NBP

Narodowy Bank Polski

Barbara Jaroszek, Departament Emisyjno-Skarbcowy

Zwyczaje płatnicze Polaków – wyniki badania ankietowego i dzienniczkowego

Warszawa, 5 września 2017 r.

Opis badania

- Badanie przeprowadzono w okresie 21.09.2016 – 28.11.2016 na grupie reprezentatywnej 1000 gospodarstw domowych w Polsce w ramach zadania *Badanie czynników oddziałujących na wielkość obrotu gotówkowego w poszczególnych regionach Polski*.
 - Obejmowało ono wywiady zrealizowane metodą CAPI i siedmiodniowe badanie dzienniczkowe. Najwięcej wywiadów a tym samym i przekazania dzienniczków do wypełnienia nastąpiło w połowie października (47%).
 - Badanie ankietowe zostało przeprowadzone tylko wśród tych osób, które zadeklarowały uczestnictwo w następującym po nim badaniu dzienniczkowym.
 - Dobór próby miał charakter reprezentatywny z punktu widzenia płci, wieku oraz miejsca zamieszkania pod względem województw jak i wielkości miejscowości.
-

Opis poruszanych zagadnień

Ankiety obejmowały swoim zakresem:

- Sposoby pozyskiwania gotówki;
- Wykorzystanie gotówki;
- Strukturę nominalową;
- Wartość portfela w tym aspekt bezpieczeństwa;
- Dostęp do gotówki;
- Trudności w posługiwaniu się gotówką i kartą.

Dzienniczki obejmowały swoim zakresem:

- Codzienny skład portfela;
 - Zestaw codziennych transakcji zakupowych wraz ze sposobem i miejscem ich realizacji;
 - Zestaw codziennych wypłat gotówkowych i miejsc ich dokonywania.
-

Opis poruszanych zagadnień

Dodatkowo, do dzienniczków dołączono pytanie o wielkość wybranych wydatków rocznych/miesięcznych/tygodniowych wraz z prośbą o podanie sposobów ich realizacji (częstotliwość oraz rodzaj używanych instrumentów płatniczych).

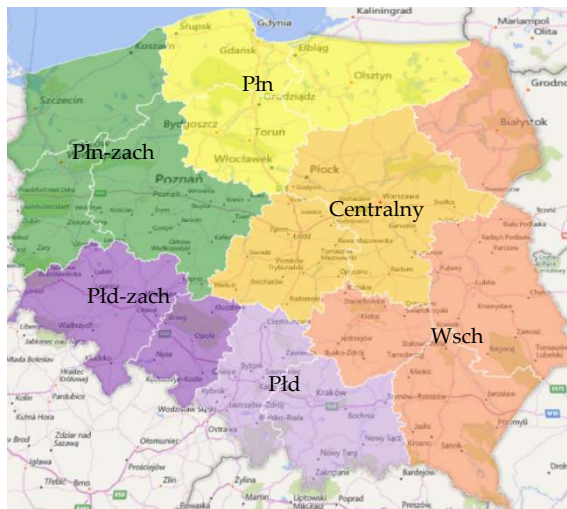
Miało to na celu udostępnienie respondentom tygodniowego czasu na wypełnienie obszernej tabeli wymagającej zastanowienia się, ile i jak realizują swoje wydatki w 12 kategoriach, poczynając od wydatków konsumpcyjnych, a kończąc na tzw. płatnościach masowych obejmujących opłaty za prąd, gaz, wodę, telefon i inne media.

Celem było m.in. pozyskanie danych potrzebnych do oszacowania wielkości obiegu transakcyjnego

Aspekt geograficzny

Aspekt geograficzny przeanalizowano z wykorzystaniem podziału Polski wg nomenklatury NTS1 pozwalającym powiązać uzyskane wyniki z podziałem wg rejonów zasilania w znaki pieniężne przez oddziały NBP

Podział Polski na regiony wg NTS 1

i rejonów zasilania w znaki pieniężne

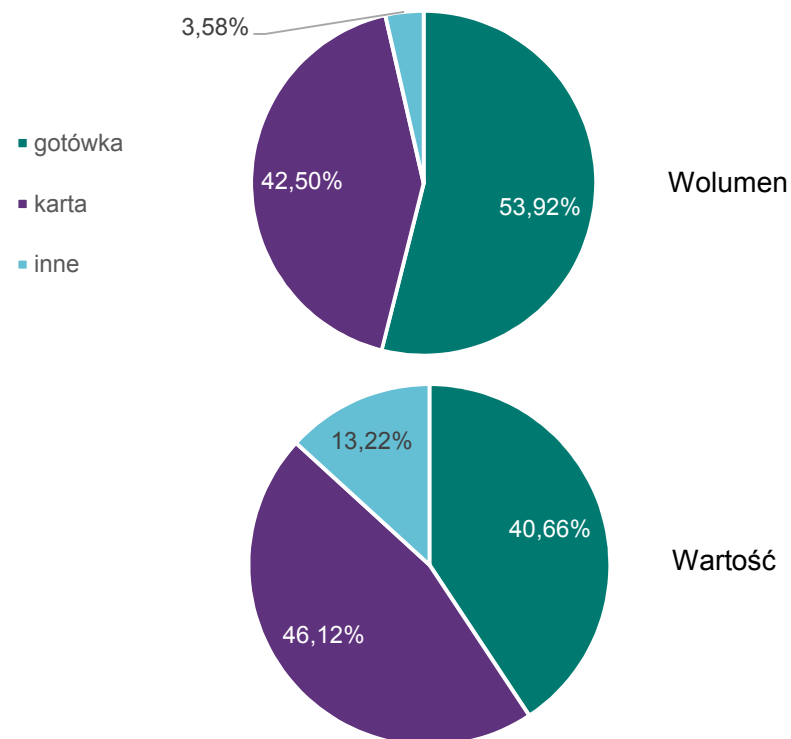
Fakt 1

Ponad połowa konsumentów realizuje więcej codziennych transakcji gotówką, choć jej wartościowy udział jest nieco mniejszy i przekracza niewiele ponad 40%. Prawie 1/3 respondentów zawsze używa gotówkę, jeśli tylko posiada ją w portfelu. Zaobserwowano zróżnicowanie intensywności używania gotówki w regionach Polski.

Fakt 1

- Gotówka była wykorzystywana w 53,92% codziennych transakcjach co stanowi wartościowo 40,66%.
- Odsetek liczby płatności dokonywanych gotówką był największy w regionach pld i ptn-zach, natomiast największy odsetek wartościowy w regionach ptn i pld-zach.
- Największe płatności gotówką zanotowano w regionach: ptn (63,84 zł) i pld-zach (60,99 zł). Najmniejsze w regionie pld (40,78 zł).
- Średnia tygodniowa częstotliwość płacenia gotówką wynosi 4,5 razy, 3,6 razy kartą, zaś 0,3 razy innymi instrumentami płatniczymi.

Udziały poszczególnych instrumentów płatniczych w płatnościach dzienniczkowych wg wolumenu i wartości

Fakt 2

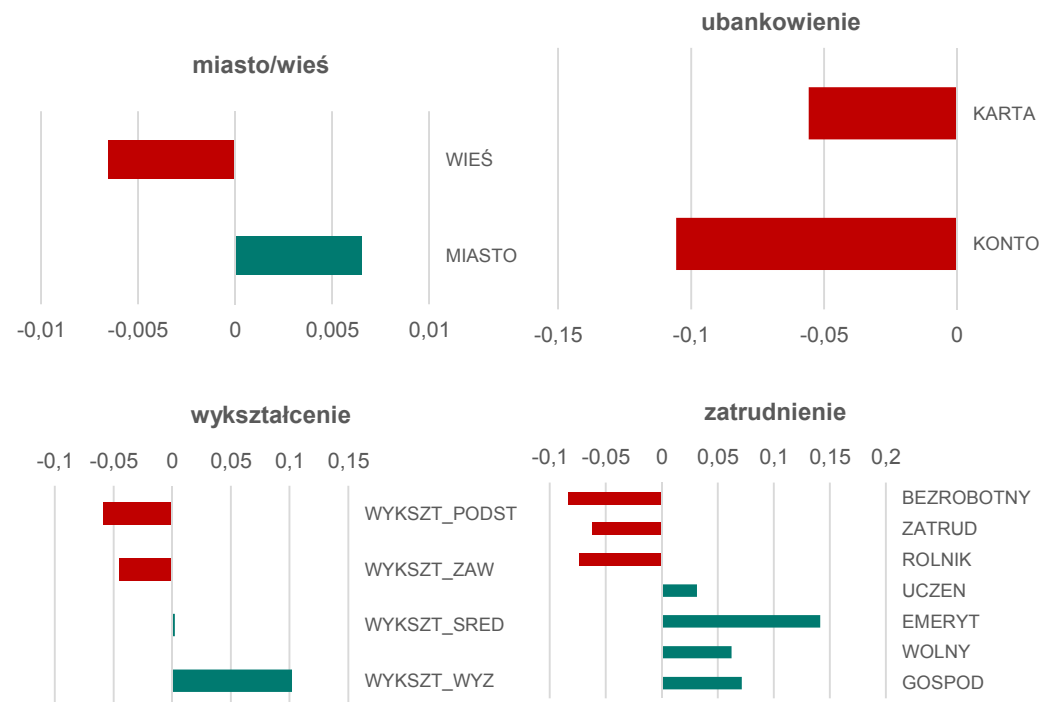
Respondenci bardziej preferujący gotówkę w wydatkach są kobietami, niekoniecznie pochodzą z miast, są posiadaczami konta lub karty, posiadają wykształcenie wyższe, zajmują się gospodarstwem domowym, są wolnych zawodów, emerytami lub uczniami. Do osób bardziej preferujących gotówkę należą nie tylko emeryci ale również osoby będące w wieku 18-24 i 45-54.

Fakt 2

Analiza ekonometryczna wykazała, że

- Kobiety chętniej korzystają z gotówki niż mężczyźni. Udział gotówki w wydatkach jest u nich o 3,8 p.p. większy od udziału u mężczyzn.
- Wśród posiadaczy kont udział gotówki jest średnio o 11 p.p. mniejszy i jest statystycznie istotny.
- Wśród respondentów z wykształceniem wyższym zaobserwowano istotnie większy udział gotówki w wydatkach średnio o 10 p.p.

Wpływ czynników wg wybranych grup

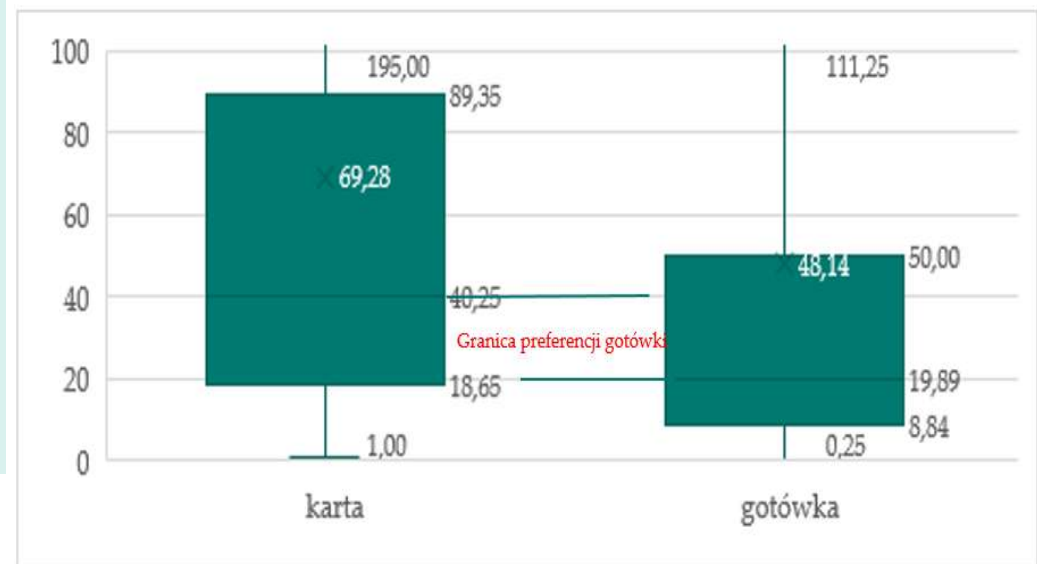
Fakt 3

Gotówka cieszy się dużą popularnością w transakcjach o niskich wartościach. Granica preferencji gotówki nad kartami wynosi między 20 a 40 zł i od kilku lat ulega zmniejszaniu. Stwierdzono ujemną zależność między używaniem gotówki w transakcjach a możliwością akceptacji kart płatniczych w POS.

Fakt 3

- 80% płatności do kwoty 10 zł było realizowanych za pomocą gotówki.
- Inne niż karta instrumenty płatnicze nie stanowią istotnej konkurencji dla gotówki.
- Współczynnik korelacji między udziałem gotówki w codziennych płatnościach a możliwością płacenia kartami płatniczymi wynosi $-0,7$ i jest statystycznie istotny.

Statystyki pozycyjne płatności różnymi instrumentami płatniczymi – granica płatności między gotówką a kartą

Fakt 4

Do głównych powodów wykorzystywania gotówki należą:

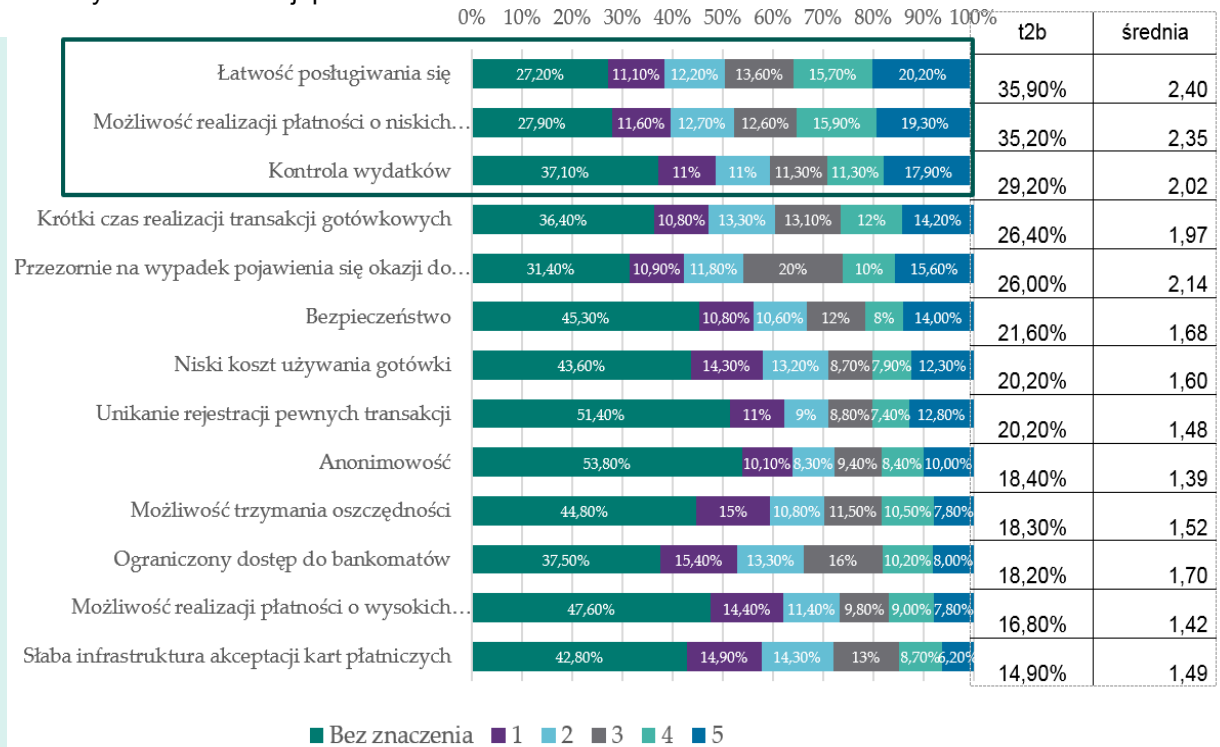
- (i) łatwość posługiwania się,
- (ii) możliwość realizacji płatności niskokwotowych,
- (iii) kontrola wydatków,
- (iv) krótki czas realizacji transakcji gotówkowych,
- (v) efekt przezornościowy.

Anonimowość, unikanie rejestracji pewnych transakcji oraz możliwość realizacji płatności wysokokwotowych, znalazły się na końcu rankingu powodów.

Fakt 4

- Najwyższe wskaźniki braku znaczenia odnotowano w przypadkach: anonimowość i unikanie rejestracji pewnych transakcji (powyżej 50%).
- Wśród motywów trzymania gotówki w domu, a nie na koncie w banku ankietowani najwyżej ocenili różne sytuacje nadzwyczajne. Ryzyko ograniczenia wypłat z bankomatów i kas banków pojawiło się na drugim miejscu w rankingu. Najniżej oceniona została inflacja.

Oceń w skali 0-5 znaczenie (ważność) przyczyn wykorzystywania przez Ciebie gotówki zamiast innych form realizacji płatności

* 1- małe znaczenie, ..., 5- bardzo duże znaczenie

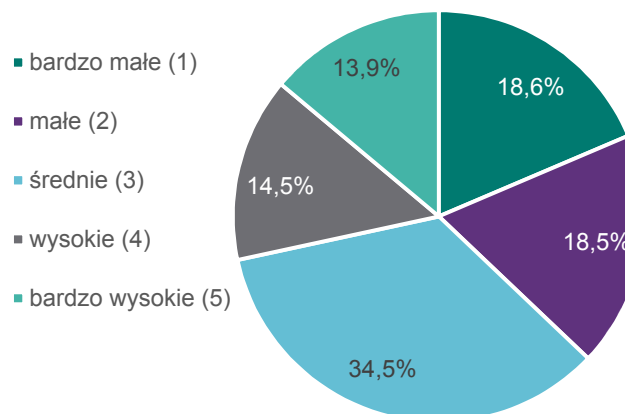
Fakt 5

Ryzyko posługiwania się gotówką respondenci oceniają na poziomie średnim.

Fakt 5

- Ryzyko posługiwania się gotówką ankietowani ocenili na 2,87 w skali 1-5.
- Dla prawie 30% nie ma kwoty gotówki, przy której czuliby się bezpiecznie. Największy odsetek takich osób znajduje się w regionach pld-zach, ptn i ptn-zach. Dla prawie 40% ankietowanych są to kwoty 50-100 zł.
- Kwota bezpieczna dla większości badanych (88%) nie uległa zmianie w ostatnim okresie.

Jak oceniasz w skali 1-5 ryzyko związane z posługiwaniem się gotówką?

Średnia ocena

2,87

Fakt 6

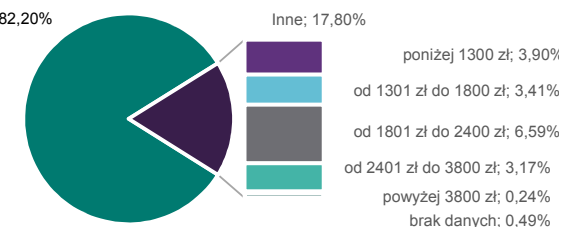
Prawie 1/5 Polaków otrzymuje wynagrodzenie co najmniej w części w gotówce z największym odsetkiem takich przypadków w regionie płn. Ok. 2/3 emerytur i rent otrzymywanych jest w podobnej postaci. Polacy otrzymujący swoje przychody na konto w większości wypłacają je w miarę potrzeby w postaci gotówki z największym odsetkiem takich osób w regionie pld-zach.

Fakt 6

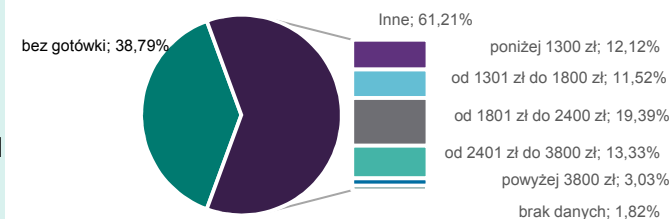
- 24,35% Polaków otrzymuje całe dochody w gotówce, przy czym w regionie pld-zach odsetek ten jest największy i wynosi 32%, zaś najmniejszy w regionach pld 19% i ptn-zach 21%.
- Średnio 17,8% Polaków otrzymuje wynagrodzenie co najmniej w części w gotówce ze średnim jej udziałem 80,15%. W regionach pld i ptn-zach jest najmniej takich osób (poniżej 16%), zaś największy udział gotówki jest w regionie ptn (ponad 90%). Wśród respondentów otrzymujących wynagrodzenie 82,2% otrzymuje je w całości w formie bezgotówkowej.
- Większy odsetek Polaków otrzymuje emeryturę co najmniej w części w gotówce (61,2%) z jej udziałem 95,1%. Regionem ponadprzeciętnym z punktu widzenia odsetek takich osób to pld-zach i wsch (powyżej 75%), zaś z punktu widzenia udziału gotówki to region centralny (100%). Wśród respondentów otrzymujących emerytury/renty 38,8% otrzymuje je w całości w formie bezgotówkowej.

Udział osób pobierających wynagrodzenie i emerytury/renty co najmniej w części w gotówce w poszczególnych przedziałach dochodów

Wynagrodzenie

Emerytura/renta

Fakt 7

Najczęściej gotówkę wypłacamy w bankomatach zlokalizowanych w oddziałach banków i na osiedlach. Stwierdzono dwa główne powody wypłat: (i) potrzeba dokonania zakupów (ii) posiadanie w portfelu pewnego, minimalnego poziomu gotówki.

Fakt 7

- Wyплаты regularne z bankomatów deklaruje 65,9% ankietowanych na średnim poziomie 240 zł z największym odsetkiem takich osób (ponad 69%) w regionach pld i wsch.
- Największe kwoty gotówki pobierane są w kasach banków (średnio 1151 zł) i na Poczcie (średnio 804 zł).
- Największe kwoty gotówki wypłacane są z bankomatu w regionach pld (267 zł) i ptn-zach (254 zł).
- Najczęstszym powodem wypłacania gotówki w bankomacie i w kasie banku jest (i) potrzeba dokonania zakupów, (ii) minimalna ilość gotówki w portfelu, wskazywaną w większości na poziomie 50 zł. Kwota ta rośnie wraz z przesuwaniem się z północy na południe Polski.

Ile razy w miesiącu zazwyczaj wypłacasz gotówkę?

Miejsce wypłaty	Wypłaty regularne (N=1000)						Wypłaty nieregularne	
	0	1	2	3	4	5 lub więcej	Średnia w roku	N
Z bankomatu	34,1%	9,6%	13,3%	13,2%	7,8%	22%	4,4	83
W kasie banku	87,4%	7,6%	2,2%	1%	0,8%	1%	2,4	98
Na poczcie	95,4%	4,2%	0,2%	0%	0%	0,2%	1,3	17
W sklepie/na stacji benzynowej	96,5%	1,6%	1%	0,5%	0,2%	0,2%	3,3	22

W jakich sytuacjach decydujesz się wypłacać gotówkę w bankomacie lub kasie banku?

Opis sytuacji	1 – najważniejsza lub jedyna reguła	2- mniej ważna reguła	3 – najmniej ważna reguła	Nie dotyczy
Wypłacam regularnie w tygodniu lub miesiącu	11%	6,5%	20,1%	62,2%
Wypłacam, gdy w portfelu znajduje się minimalna ilość gotówki	29,8%	24,3%	6,3%	39,6%
Wypłacam, gdy jest potrzeba dokonania zakupów	40%	20,7%	6,8%	32,6%

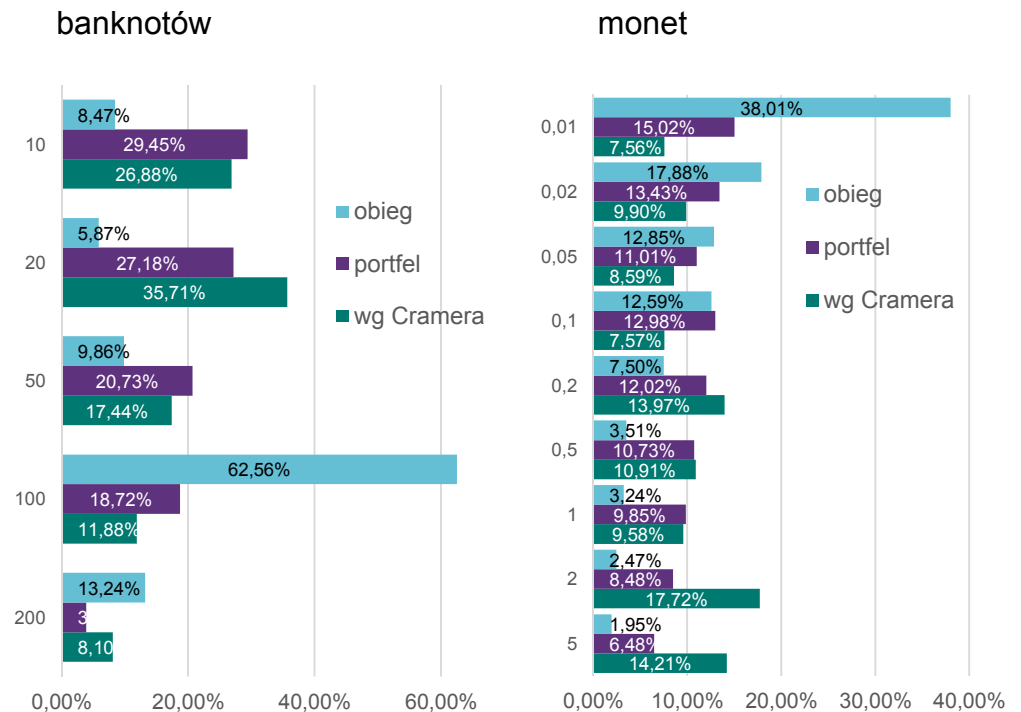
Fakt 8

Skład portfela nie odzwierciedla struktury nominalowej obiegu wskazując na istnienie tezauryzacji dla banknotów wysokich nominałów i gubienia monet o nominałach najniższych. Skład portfela jest bardziej zbliżony to struktury nominalowej wynikającej z efektywnego dokonywania płatności gotówką.

Fakt 8

- W portfelu posiadamy średnio 17,3 szt. monet o wartości 10,2 zł i 3,4 szt. banknotów o wartości 154 zł.
- Najczęściej zaobserwowano 13 szt. monet o wartości 7 zł i 3 szt. banknotów o wartości 50 zł. Rekordziści posiadali 82 szt. monet i 18 szt. banknotów.
- Empiryczny rozkład liczby monet w portfelu wykazuje, że ankietowani korzystają z dwóch reguł wyboru monet: wydawanie jak najmniejszej ich liczby i tzw. opróżnianie portfela.
- Brak zgodności struktur nominalowych uzasadniania występowanie tezauryzacji wysokich nominałów banknotów i „gubienie” monet i nominałach najniższych

Struktura nominalowa wg metody Cramera i porównanie ze strukturą nominalową obiegu i portfeli dla

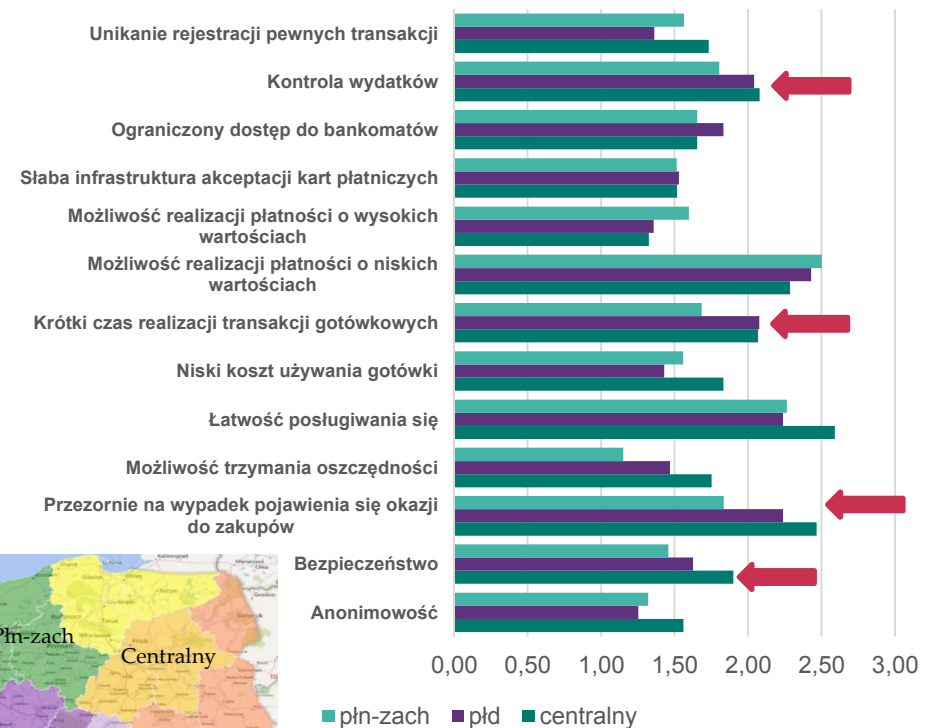

Fakt 9

W dwóch obszarach Polski występują skrajne postawy wobec gotówki. Pierwszy z nich obejmuje regiony pld. i centralny z postawą mieszkańców do gotówki powodującą jej istotnie większy udział w rocznych, deklarowanych wydatkach. Do drugiego obszaru należy region pln.-zach.

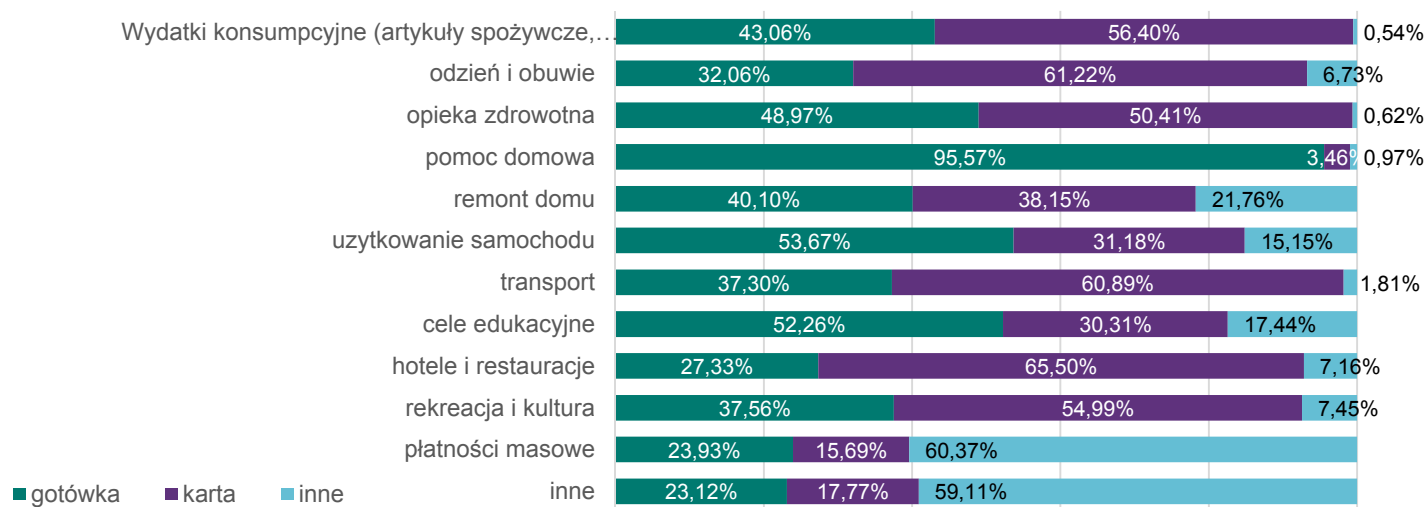
Fakt 9

- W regionach pld. i centralny postawa mieszkańców do gotówki powoduje jej istotnie większy udział w rocznych, deklarowanych wydatkach odpowiednio o +5 p.p. i +3,7 p.p. W regionie ptn.-zach. postawa mieszkańców wobec gotówki wywołuje jej istotnie mniejszy udział w rocznych, deklarowanych wydatkach o -7,8 p.p.
- Różne postawy wobec gotówki w regionach istotnie wpływają na zróżnicowanie udziału gotówki w rocznych, deklarowanych wydatkach: postrzeganie funkcji kontrolnych, jakie może pełnić gotówka, funkcji przezornościowej, aspekt bezpieczeństwa używania oraz wrażenie krótszego czasu dokonywania płatności z jej użyciem.

Zamiast podsumowania

Wartościowy udział poszczególnych rodzajów instrumentów płatniczych w różnych rodzajach wydatkach

- Gotówka pozostaje aktywnie wykorzystywanym instrumentem płatniczym
- Dotychczasowe duże wzrosty obiegu gotówkowego przekraczające w ostatnich 3 latach 13% rocznie były efektem przezorności konsumentów i roli tezauryzacyjnej gotówki w świecie niskich stóp procentowych i deflacji w 2016 (wg badań kwota przezornie trzymana w portfelu to 50-100 zł)
- Zaczynają pojawiać się wyniki badań wykazujące słaby związek wielkości obiegu gotówki z szarą strefą

NBP

Narodowy Bank Polski

Barbara Jaroszek

p.o. Dyrektora Departamentu Emisyjno-Skarbcowego
Narodowego Banku Polskiego

Narodowy Bank Polski

www.nbp.pl